

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

ויבא קין מפרי האדמה מנחה

אסנת פרורמן *עלה* asnats@gmail.com שני 9:30

להוטיס אחר האדמה

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

ג...שלשה הן שהיו להוטים אחר האדמה, ולא נמצא בם תועלת, ואלו הן, קין עובד אדמה נח (בראשית ט) ויחל נח איש האדמה, עוזיהו (ד"ה ב' כ"ו) אכרים וכורמים בהרים ובכרמל כי אוהב אדמה היה...

מפרי האדמה

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

ה ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' מן הפסולת, לאריס רע שהיה אוכל את הבכורות, ומכבד למלך את הסייפות, [ד, ד] והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן ...
רש"י : מפרי האדמה - מן הגרוע...

וישע

רש"י : וישע - ירדה אשת וליחכה מנחתו :
אבן עזרא :...ויתכן שירד האש ודשנה מנחת הבל, ולא מנחת קין.

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

ו...ואל קין ואל מנחתו לא שעה, לא נתפייס ממנו, ויחר לקין מאד ויפלו פניו, נעשו כאור, [ד, ו - ז]
ויאמר ה' לקין למה חרה לך ולמה נפלו פניך הלא אם תטיב שאת, ברכה, כד"א (ויקרא ט) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ואם לא תטיב שאת, קללה דכתיב (שם /ויקרא/ כב) והשיאו אותם עון אשמה,
ד"א אם תטיב אני מוחל לך על עונותיך ואם לאו חטאו של אותו האיש גדוש ומגודש...

אשריו לאדם פשעו ולא פשעו גבוה ממנו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רובץ,

ר' ברכיה בשם ר' שמעון בר אמי אמר (תהלים לב) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רובץ,

חטאת רובצת אין כתיב כאן, אלא חטאת רובץ, בתחלה הוא תש כנקבה אחר הוא מתגבר כזכר,

אמר רבי עקיבא בתחלה דומה לחוט של עכביש, ולבסוף נעשה כקלע הזו של ספינה הה"ד (ישעיה ה) הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה,

א"ר יצחק בתחלה הוא נעשה אורח, ואחר כך הוא נעשה בעל הבית הה"ד (שמואל ב יב) ויחמול לקחת מצאנו ומבקרנו לעשות לאורח הבא לו הרי אורח, ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא עליו הרי בעל הבית,

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

על מה היו מדיינים?

ז ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם וגו', על מה היו מדיינים,

אמרו בואו ונחלוק את העולם אחד נטל הקרקעות ואחד נטל את המטלטלין,
דין אמר ארעא דאת קאים עליה דידי, ודין אמר מה דאת לביש דידי, דין אמר חלוץ, ודין אמר פרח,
מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו,

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר שניהם נטלו את הקרקעות, ושניהן נטלו את המטלטלין,
ועל מה היו מדיינים,

אלא זה אומר בתחומי בהמ"ק נבנה, וזה אומר בתחומי בהמ"ק נבנה, שנא' ויהי בהיותם בשדה, ואין שדה אלא בהמ"ק, היך מה דאת
אמר (מיכה ג) ציון שדה תחרש, ומתוך כך (בראשית ד) ויקם קין אל הבל אחיו וגו',

יהודה בר אמי אמר על חוה הראשונה היו מדיינים, אמר רבי איבו חוה הראשונה חזרה לעפרה ועל מה היו מדיינים אמר רבי הונא
תאומה יתירה נולדה עם הבל זה אומר אני נוטלה שאני בכור, וזה אומר אני נוטלה שנולדה עמי, ומתוך כך ויקם קין.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ט

...ויאמר קין אל הבל אחיו

מה א"ל נחלק העולם ואני בכור ואטול פי שנים,

א"ל הבל איפשר,

א"ל קין א"כ אני נוטל יתר חלק על חלקי מקום שנתקבל בו קרבנך,

א"ל הבל לא תטול

ועל דבר זה נפלה קטטה ביניהם שנאמר ויהי בהיותם בשדה ולהלן כתיב (ירמיה כו) ציון שדה תחרש

ויש אומרים שאמר קין להבל נחלק העולם, א"ל הן,

נטל הבל צאנו וקין אדמה לעבוד, והתנו ביניהם שלא יהא לזה על זה כלום

מה את הולך ואומר לאבא...

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

ח אמר רבי יוחנן הבל היה גבור מקין, שאין ת"ל ויקם אלא מלמד שהיה נתון תחתיו, אמר לו שנינו בעולם מה את הולך ואומר לאבא,
נתמלא עליו רחמים, מיד עמד עליו והרגו, מן תמן אינון אמרין טב לביש לא תעביד וביש לא ימטי לך, ויהרגהו,

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ט

כשנטל הבל את צאנו התחיל לרעות את הצאן וקין רודף אחריו מהר לבקעה ומבקעה להר עד שנתאחזו זה בזה ונצח הבל אל קין ונפל
תחתיו, וכשראה קין כך התחיל צווח הבל אחי אל תעשה בי רעה, ורחם עליו והניחו ועמד והרגו שנאמר ויקם קין מכלל שנפל,

כיון שהרגו אמר אברח מפני אבי ואמי שאין מבקשין אותו אלא ממני שאין אחד בעולם אלא אני והוא

מיד נגלה עליו הקב"ה א"ל מפני אבותיך אתה יכול לברוח מפני אין אתה יכול לברוח שנאמר (ירמיהו/ כג) אם יסתר איש במסתרים
ואני לא אראנו,

א"ל אי הבל אחיך, א"ל ווי לו שריחם עליך ולא הרגך כשנפלת תחתיו ואתה עמדת והרגת אותו...

מה הרגו?

רשב"ג אמר בקנה הרגו שנאמר וילד לחבורתי דבר שעושה חבורה,

ורבנן אמרי באבן הרגו, שנאמר כי איש הרגתי לפצעי, דבר שהוא עושה פצעים,

רבי עזריה ורבי יונתן בר חגי בשם רבי יצחק אמר נתבונן קין מהיכן שחט אביו אותו הפר...

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ט

והאיך הרגו עשה לו פציעות פציעות חברות חברות באבן בידו וברגליו שלא היה יודע מהיכן נשמתו יוצאת עד שהגיע לצוארו ...

אי קפא אחיק ?

רש"י : אי הבל אחיק - להכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחתאתי לך :
לא ידעתי - נעשה כגונב דעת העליונה :
השומר אחי - לשון תימה הוא...

רד"ק : ויאמר ה' - בא אליו הדבור להודיעו, כי לא יוכל האדם להסתר ממנו, וכל עניני בני אדם גלויים לפניו, וקין חשב להסתר ממנו כמו שנסתר מאביו שהרגו בשדה במקום שלא היה אדם, וגם בא אליו הדבור להודיעו עונשו על פשעו.
ומה שאמר לו אי הבל אחיק, הוא לפתיחת הדברים, כמו שאמר לאדם איכה, ואמר למשה רבינו מזה בידך והדומים להם.
ומה שהושיבו קין לא ידעתי, מפני הסתפקו עדין בידיעת הבורא בעניני בני אדם, לפי שאמר לו, אי הבל אחיק, ולא אמר לו, למה הרגת הבל אחיק, חשב קין כי לא ידע, וכחש, ואמר לא ידעתי השומר אחי אנכי, הוא הולך למלאכתו ואני הולך למלאכתי, וכי שומר אני אותו בכל מקום שילך עם צאנו? אבל אדם לא כחש, כי יודע היה כי האל יודע כל דברי בני אדם, ואע"פ שפתח לו בלשון מסופק ואמר לו איכה, ידע כי הכל גלוי לפניו יתברך, והשאלה לא היתה אלא לפתיחת הדברים, ולא התחבא אלא מפני הבושה :

רבינו בחיי : אי הבל אחיק. העיז פניו כנגדו, והשיב: לא ידעתי השומר אחי אנכי. דבר עמו כגונב דעת עליון. וע"כ נתקלל בג' קללות, הוא שאמר לו :

איילו רצה המלך פירשן

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

ט ... נע ונד תהיה בארץ, ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיק וגו' משל לאיפרכוס שהיה מהלך באמצע פלטיא, מצא הרוג ואחד עומד על גביו, א"ל מי הרגו, ואמר ליה אנא בעי ליה גבך, ואת בעי ליה גבי, א"ל לא אמרת כלום,

משל לאחד שנכנס לגינה וליקט תותין ואכל, והיה בעל הגינה רץ אחריו, א"ל מה בידך א"ל אין בידי כלום, א"ל והרי ידיך מלוכלכות, כך אמר לו קין להקב"ה השומר אחי אנכי אמר לו הקב"ה הא רשע קול דמי אחיק צועקים וגו',
משל לאחד שנכנס למרעה וחטף גדי אחד והפשילו לאחוריו, והיה בעל המרעה רץ אחריו, אמר לו מה בידך, אמר לו אין בידי כלום, אמר לו והרי הוא מפעה אחרך, כך אמר הקב"ה לקין קול דמי אחיק וגו',

רבי יודן ורבי הונא ורבנן, רבי יודן אומר דם אחיק אין כתיב כאן אלא דמי אחיק דמו ודם זרעיותיו ...

אר"ש בן יוחאי קשה הדבר לאומרו, ואי אפשר לפה לפרשו, לב' אתליטין שהיו עומדין ומתגוששים לפני המלך אילו רצה המלך פירשן ולא רצה המלך לפרשן, נתחזק אחד על חבריו והרגו, והיה מצווח ואמר מאן יבעי דיני קדם מלכא כך קול דמי אחיק צועקים אלי מן האדמה,

לעלות למעלה לא היתה יכולה שעדיין לא עלתה לשם נשמה, ולמטה לא היתה יכולה לעמוד שעדיין לא נקבר שם אדם והיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים.

התחיל צעות תשובה fe רמאות

מדרש תנחומא (בובר) פרשת בראשית סימן כה

...אתה מוצא בשעה שהרג קין להבל, נגלה עליו הקב"ה, ואמר לו אי הבל אחיק (בראשית ד ט), בקש לגנוב דעת של מעלה, אמר הקב"ה מה עשית קול דמי אחיק צועקים אלי (שם שם / בראשית ד' י'),
כיון ששמע קין התחיל עשות תשובה של רמאות, שנאמר ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא (שם שם / בראשית ד' יג), אמר לפניו רבוננו של עולם אתה טוען העליונים והתחתונים, ואין אתה יכול לטעון עוני.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

ד"א אמר לפניו רבונו של עולם אתה נקראת מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע (מיכה ז יח), וגדול עוני מנשוא, א"ל הקב"ה עשית תשובה, חיידך שאני מבטל ממך גזירה אחת, שנאמר ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד (בראשית ד טז), עד שהוא יוצא פגע בו אדם הראשון,

א"ל מה נעשה בדייך, אמר אילולי שהודיתי כבר הייתי אבוד מן העולם, באותה שעה אמר אדם הראשון טוב להודות לה' (תהלים צב ב), בעולם הזה יחידים מודים להקב"ה, אבל לעולם הבא הכל מודים ואומרים לו הודאה, שנאמר אורך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני (ישעיה יב א).

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ט

כיון שאמר לו הקב"ה אי הבל אחיך א"ל לא ידעתי השומר אחי אנכי אתה הוא שומר כל הבריות ואתה מבקשו מידי, משל למה"ד לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפש, לבקר תפשו השוער, א"ל למה גנבת את הכלים, א"ל אני גנב ולא הנחתי אומנתי אבל אתה אמונתך / אומנתך / בשער לשמור למה הנחת אומנתך, ועכשיו אתה אומר לי כך, ואף קין כך אמר אני הרגתי אותו בראת בי יצה"ר, אתה שומר את הכל ולי הנחת אותו להרגו אתה הוא שהרגתו שנקראת אנכי שאלו קבלת קרבני כמותו לא הייתי מתקנא בו. מיד השיבו מה עשית קול דמי אחיך צועקים מכאן אתה למד שעשה בו פציעות פציעות וחבורות חבורות. צועקים אלי צועקים עלי משל לשנים שעשו מריבה הרג אחד מהן את חבירו היה בהן שלישי ולא הפריש ביניהם, על מי הכל משיחין לא על השלישי, לכך כתיב צועקים אלי צועקים עלי.

א"ל קין רבש"ע לא ידעתי ולא ראיתי הרוג מימי וכי הייתי יודע שאני מכהו באבן והוא מת והשיבו מיד ארור אתה מן האדמה וגו' כי תעבוד את האדמה לא תוסף תת כחה לך. אמר לפניו רבש"ע יש לפניך דלטורין שמלשינין את האדם לפניך, אבי ואמי הרי הן בארץ ואינן יודעין שאני הרגתי, ואתה בשמים מנין אתה יודע. א"ל שוטה כל העולם כולו אני סובל שנאמר (ישעיה מו) אני עשיתי ואני אשא אני אסכול ואמלט. א"ל כל העולם כולו אתה סובל ועוני אינך יכול לסכול גדול עוני מנשוא. א"ל הואיל ועשית תשובה צא וגלה מן המקום הזה שנאמר ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד.

כשיצא כל מקום שהיה הולך היתה הארץ מזדעזעת מתחתיו והיו חיות ובהמות מזדעזעות ואומרות מהו זה. אומרות זו לזו קין הרג את הבל אחיו גזר הקב"ה עליו נע ונד תהיה. והן אומרות נלך אצלו ונאכלנו והיו מתכנסות ובאות אצלו באותה שעה זלגו עיניו דמעות ואמר (תהלים קלט) אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך אשא כנפי שחר אשכנה באחרית ים גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך.

**בְּתוֹב בְּצַפְרָאן בְּקָרְאן הַחַתּוֹמַת
דן פְּדִים**

בְּכַאן בְּמַעֲלֹחַ הַזֵּה

אָנִי חוֹה

עַם הַקָּדָשׁ בְּנֵי

אֵם תִּרְאוּ אֶת בְּנֵי הַקָּדוֹשׁ

קָיוֹן בְּן אָדָם

תִּשְׁדָּדוּ לוֹ עֲאֵנִי